

สถาปนา พุทธศักราช ๒๔๗๓

สยามรัฐ

ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑๓๖๓๔

วันจันทร์ที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๓

การพัฒนาทรัพยากรธรรม

ชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาคปัญหาและแนว

ทางแก้ไข

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ

ช่วงนี้หลายฝ่ายกำลังให้ความสนใจกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันอย่างมาก

มีการผนึกกำลังเพื่อร่วมมือกันพัฒนาอย่างกว้างขวาง การขึ้นและไต่เห็นถึงการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในแง่ของสาเหตุ ปัญหา และแนวทางแก้ไข อาจเป็นประโยชน์บ้าง

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหลายประการ ซึ่งเกี่ยวโยงกัน ที่สำคัญคือ :

ประการแรก, ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลก มีโซ่ปัญหาของประเทศใดหรือท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์ยิ่งสำหรับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนและสัตว์ซึ่งหากรักษาไว้ไม่ได้แล้ว ทั้งคนและสัตว์ก็ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แต่กลับปรากฏว่า มีปรากฏการณ์ที่สร้างความเสียหายและความเสื่อมสลายให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งสร้างความเดือดร้อนแก่การดำรงชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น เช่น การสูญเสียดินหรือการเสื่อมสลายของทรัพยากรดิน น้ำ อากาศและป่าไม้ การเพิ่มขึ้นของความร้อนความแห้งแล้งและภัยธรรมชาติต่าง ๆ

ปรากฏการณ์เช่นนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันและสามารถส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปได้อย่างกว้างขวาง เช่น เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะทำให้เกิดความแห้งแล้งและนำไปสู่การเกิดอุทกภัย

ประการที่สอง, การพัฒนาที่ดำเนินมาด้วยความเร็วสูงและไม่มีการควบคุมซึ่งนอกจากทำให้เกิดความสับสน วุ่นวายและความขัดแย้งขึ้นในสังคมแล้วยังทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศถูกใช้ ถูกทำลาย หรือถูกทำให้เสื่อมสลายไปอย่างสิ้นเปลืองมากมายจนเป็นอันตรายแก่ประชาชนทั่วไปด้วย

ประการที่สาม, แม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งได้กำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา รวมทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-6 อีกทั้งมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานรับผิดชอบ

ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะประสบผลสำเร็จตามไปด้วย

ปัจจุบันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มว่ากำลังเพิ่มความรุนแรงขึ้น

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบผลสำเร็จ

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยไม่ประสบผลสำเร็จมีหลายประการคือ :-

1. เท้าที่ผ่านมา ภาครัฐของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการผลิตเพื่อนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันเป็นประโยชน์แก่คนส่วนน้อย ขณะเดียวกันการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เร่งรัดเกินไปและขาดการควบคุมที่รัดกุม ก็ยังทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบรรลุผลสำเร็จได้อาก

2. มีการรวมอำนาจในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ที่ส่วนกลาง ทั้งอำนาจในการตรวจตรา ควบคุม และลงโทษ ซึ่งส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า รัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและทุกอย่างโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวง

เมื่อเป็นเช่นนี้ บางครั้งทำให้มีนโยบายหรือแผนที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ประกอบกับความอึดอาดถ้าช้าของระบบราชการ ทำให้มีปัญหาซึ่งสะสมมากขึ้นและยากแก่การแก้ไข

3. **รัฐบาลไม่มีฉันทนา** ว่าจะที่จะแก้ไขปัญหาระบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง (political will) เห็นได้จากนโยบายที่มีอยู่เป็นนโยบายกว้าง ๆ ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทั้งยังไม่มีมาตรการกำหนดนโยบายหรือแผนแม่บทที่เป็นระบบหรือเป็นภาพรวม นอกจากนั้นนโยบายที่มีอยู่ที่เป็นการแก้ไขปัญหานเฉพาะหน้า คือ ฉับทีละเรื่องทีละประเด็น และไม่ทำละ โรเนปลูกใหม่ หากไม่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้น

ช่วงนี้หลายฝ่ายกำลังให้ความสนใจกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันอย่างมาก

มีการรณรงค์เพื่อร่วมมือกันพัฒนาอย่างกว้างขวาง การที่เน้นให้เห็นถึงการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในแง่ของสาขาทุก ปัญหา และแนวทางแก้ไข อาจเป็นประโยชน์บ้าง

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหลายประการ ซึ่งเกี่ยวโยงกัน ที่สำคัญคือ :

ประการแรก, ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลก มิใช่ปัญหาของประเทศใดหรือท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์ยิ่งสำหรับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนและสัตว์ซึ่งหากรักษาไว้ไม่ได้แล้ว ทั้งคนและสัตว์ก็ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แต่กลับปรากฏว่า มีปรากฏการณ์ที่สร้างความเสียหายและความเสื่อมสาหัสให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งสร้างความเดือดร้อนแก่การดำรงชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น เช่น การสูญเสียดินหรือการเสื่อมสภาพของทรัพยากรดิน น้ำ อากาศและป่าไม้ การเพิ่มขึ้นของความร้อนความแห้งแล้งและภัยธรรมชาติต่าง ๆ

ปรากฏการณ์เช่นนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันและสามารถส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปได้อย่างกว้างขวาง เช่น เมื่อป่าไม้ถูกทำลายจะทำให้เกิดความเสี่ยงแล้งและนำไปสู่การเกิดอุทกภัย

ประการที่สอง, การพัฒนาที่ผ่านมามีอัตราความเร็วสูงและไม่มีการควบคุมซึ่งนอกจากทำให้เกิดความสับสน วุ่นวายและความขัดแย้งขึ้นในสังคมแล้วยังทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศถูกใช้ ถูกทำลาย หรือถูกทำให้เสื่อมสภาพไปอย่างฟุ่มเฟือยมากมายจนเป็นอันตรายแก่ประชาชนทั่วไปด้วย

ประการที่สาม, แม้ว่าการพัฒนาประเทศไทยจะมุ่งนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งได้กำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาลที่แต่งตั้งต่อรัฐสภา รวมทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-8 อีกทั้งยังมีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานรับผิดชอบ

ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะประสบผลสำเร็จตามไปด้วย

ปัจจุบันปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มว่ากำลังเพิ่มความรุนแรงขึ้น

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบผลสำเร็จ

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยไม่ประสบผลสำเร็จมีหลายประการคือ :-

1. เท่าที่ผ่านมา ภาครัฐมองทรัพยากรธรรมชาติในแง่เศรษฐกิจเป็นหลัก ใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการผลิตเพื่อนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันเป็นประโยชน์แก่คนส่วนน้อย ขณะเดียวกันการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เร่งรัดเกินไปและขาดการควบคุมที่รัดกุม ก็ยังทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบรรลุผลสำเร็จได้อาก

2. มีการรวมอำนาจในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ที่ส่วนกลาง ทั้งอำนาจในการตรวจตรา ควบคุม และระงับโทษ ซึ่งส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า รัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวง

เมื่อเป็นเช่นนี้ บางครั้งทำให้คน โฆษกหรือแผนที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ประกอบกับความอึดอาดดื้อรั้นของระบบราชการ ทำให้มีปัญหาอึงสะสมมากขึ้นและยากแก่การแก้ไข

3. รัฐบาล ไม่มีเจตนาแน่วแน่ที่จะแก้ไขปัญหาระบบราชการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง (political will) เห็นได้จากนโยบายที่มีอยู่เป็นนโยบายกว้าง ๆ ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทั้งยังไม่มีมาตรการคนนโยบายหรือแผนแม่บทที่เป็นระบบหรือเป็นภาพรวม นอกจากนั้นนโยบายที่มีอยู่ก็เป็นแค่ใบปลิวเฉพาะหน้า คือ ลือลือที่ระเรื่องที่จะระเด็น และ ไม่ทำอะไรในปกปิดใหม่ หาก ไม่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้น

4. กระบวนการแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของข้าราชการหรือระเบียบราชการ (bureaucratic process) มิใช่เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมือง (political process) ที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยนักการเมืองและพรรคการเมืองยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

ทั้งนี้ด้วยสาเหตุที่ว่า การแก้ไขปัญหารักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องใช้เวลาและเงินจำนวนมาก จึงไม่อาจเห็นผลอย่างรวดเร็วทันใจทันเวลาการอยู่ในตำแหน่งของนักการเมือง กอปรกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว บางครั้งกระทบถึงนายทุนเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เช่น ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการสร้างหรือแก้ไขระบบบำบัดน้ำเสีย หรืออากาศเสีย ซึ่งมีภาระละเมิดกฎหมายและปล่อยปละละเลยกันมานาน

5. การนำนโยบายไปปฏิบัติโดยกลไกของรัฐบาลคือ ข้าราชการไม่ว่าจะเป็นการบริหารด้านการเงิน วัสดุหรือคน ยังอยู่ในระดับที่ไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร โดยเท่าที่ผ่านมา การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขาดจุดเน้น เรื่องการจัดการในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง รวมทั้งขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นอกจากนี้ อำนาจหน้าที่ของหน่วยราชการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังซ้ำซ้อน คาบเกี่ยว และขัดแย้งกัน การทบทวนอำนาจหน้าที่ หรือการปฏิรูประบบราชการเพื่อแบ่งงานกันอย่างชัดเจนและเหมาะสม ไม่อาจเกิดขึ้นได้ แต่กลับเพิ่มหน่วยงานให้มากยิ่งขึ้น

ไม่เพียงแต่เท่านั้น หน้าที่ของคณะกรรมการที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อคณะกรรมการชุดต่าง ๆ นำไปปฏิบัติหรือนำไปแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติ บางครั้งไม่อาจดำเนินการ

ได้อย่างสมบูรณ์

เนื่องจากเลขาธิการหรือเลขาธิการของคณะกรรมการนั้น ๆ ขาดความเอาใจจริงเอาใจ หรือขาดประสิทธิภาพในการประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ หรือเนื่องจากมีงานล้นมืออยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้รับแต่งตั้งเข้าไปเนื่องจากตรงกับตำแหน่งหน้าที่หรือสายงาน โดยมิได้มีการพิจารณาถึงความสามารถและปริมาณงานที่มีอยู่เดิม

เลขาธิการหรือเลขาธิการบางคนมีชื่ออยู่ในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ นับสิบชุด

6. มีการแทรกแซงของนักการเมือง นักการเมืองบางคนใช้อำนาจหน้าที่ตั้งหน่วยงานของรัฐไปช่วยพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ที่เป็นฐานคะแนนเสียงของตนเป็นกรณีพิเศษ โดยที่ข้าราชการประจำปฏิเสธ

ได้ยาก เป็นต้นว่า ตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำไปขุดบ่อน้ำ การกระทำเช่นนี้ ทำให้แผนงานต่าง ๆ ที่กระทรวง ทบวง กรมวางไว้ก่อนต้องผิดพลาดไป อีกทั้งงบประมาณก็ถูกผันแปรหรือถูกนำไปใช้ผิดประเภทจากที่ได้กำหนดไว้แต่เริ่มแรก

7. ความรู้และข้อมูลข่าวสารมีไม่เพียงพอพร้อมทั้งขาดการยอมรับร่วมกัน เช่น การกำหนดความหมายของป่าสงวน หรือการปลูกต้นไม้ที่ผิดสัณฐานถึงถึงการปลูกป่าหรือไม่ รวมทั้งยังไม่มียุทธศาสตร์ออกมาอย่างชัดเจนว่า ต้นไม้ที่ควรส่งเสริมหรือไม่

8. ที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัย และการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร แม้จะได้ผลหรือได้แนวการปรับปรุงแก้ไขมากมาย แต่ก็ยังไม่มีการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะผลการศึกษาวิจัยหรือการประชุมสัมมนาเสนอแนวทางให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่น จะไม่ได้รับความสนใจ เช่นนี้ ในบางครั้งการประชุมสัมมนาจึงทำให้ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายต้องเสียเวลา ตลอดจนสิ้นเปลืองงบประมาณเป็นเสียด้านน้ำท่วมและการเลี้ยงรับรอง ซึ่งได้ผลไม่คุ้มกับรายจ่ายที่สูงเสียไป

9. ค่านิยม ทัศนคติ และอุดมการณ์ที่ข้าราชการมีอยู่มิได้เป็นไปเพื่อรับใช้ประชาชนส่วนรวม อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมที่ข้าราชการแสดงออกเป็นไปในลักษณะของผู้ปกครอง ผู้กำกับ ผู้ควบคุม และผู้ดูแล อันมิใช่เป็นบทบาทของผู้สนับสนุนส่งเสริม ผู้ให้บริการ หรือนักพัฒนา ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่ในบางครั้งการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของข้าราชการ จึงปรากฏออกมาในลักษณะสั่งการและชี้ นำมากกว่าการชี้แนะหรือการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม

10. มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดอย่างไม่มีประสิทธิภาพและใช้อย่างฟุ่มเฟือยไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรน้ำ ประมง หรือป่าไม้

11. มีการนำเอาเทคโนโลยีจากต่างชาติเข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ กล่าวคือ เทคโนโลยีบางอย่างประเทศทางตะวันตกที่เคยเป็นประเทศพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมาก่อนได้ผลักดันเทคโนโลยีนั้นออกนอกประเทศ เนื่องจากตระหนักดีว่า เป็นตัวทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำ อากาศ ในประเทศของตนยิ่งไปกว่านั้น เมื่อไทยนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างชาติ เช่น เครื่องจักรที่ใช้ในโรงงานต่าง ๆ บางครั้งมิได้นำเทคโนโลยีเข้ามาทั้งระบบ เพราะทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง โดยระบบที่มีได้

นำเข้ามาก็คือ ระบบการป้องกันหรือควบคุมมลพิษที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีนั้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษขึ้น และหากรัฐไม่ควบคุมอย่างจริงจัง ปัญหาที่ยิ่งเพิ่มมากขึ้น

12. ในส่วนของประชาชน สาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบผลสำเร็จมีหลายประการ ประการแรก ประชาชนเป็นจำนวนมากยังไม่เข้าใจถึงความหมาย ตลอดจนผลดีผลเสียของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงพอ ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดข้อมูลข่าวสาร การชี้แจงและการทำความเข้าใจจากรัฐบาล ประการที่สอง ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ประการที่สาม รัฐมิได้มอบอำนาจหน้าที่ และความ

รับผิดชอบในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง และชัดเจน **ประการที่สี่** องค์กรประชาชนบางส่วนซึ่งไม่เข้มแข็ง **ประการสุดท้าย** การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในส่วนของประชาชนมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง แต่อาศัยหรือรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐเป็นหลัก

แนวทางแก้ไข

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาที่ทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ประสบผลสำเร็จดังที่เสนอมาข้างต้น กระทำโดย :-

1. **ควรมีการปฏิรูประบบราชการ คือ ปฏิรูปทั้งโครงสร้างใหญ่และโครงสร้างย่อย** การปรับปรุงโครงสร้างใหญ่ที่สำคัญคือ ลักษณะงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกระทรวง ทบวง กรมใดที่ซ้ำซ้อนกัน ควรยุบหรือรวมเข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น หน่วยงานที่ปฏิบัติงานพัฒนาทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างน้อย 8 กระทรวง 31 หน่วยงาน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานพัฒนาทรัพยากรดินซึ่งรวมทั้งที่ดิน มีอย่างน้อย 30 หน่วยงาน ซึ่งนักวิชาการที่มีชื่อเสียงหลายคนได้เสนอแนวทางไว้แล้ว ส่วนการปรับปรุงโครงสร้างย่อย เช่น การปรับปรุงทัศนคติและค่านิยมของข้าราชการให้สนับสนุนและวิงใช้ประชาชนอย่างจริงจัง รวมทั้งการปรับปรุงการบริหารงานบุคคล เป็นต้นว่า การโยกย้ายข้าราชการ ไม่ควรเป็นลักษณะที่เรียกว่า ย้ายข้าราชการไปลงโทษประชาชน ซึ่งหมายถึงการโยกย้ายข้าราชการที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนจากที่แห่งหนึ่งให้ไปสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนแห่งอื่นอีก

2. **ควรชักชวนภาคเอกชน ประชาชน องค์กรประชาชน ตลอดจนนักการเมืองทุกระดับให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** นอกจากนี้ รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณจำนวนที่มากเพียงพอสำหรับการปรับปรุงแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. **พฤติกรรมของนักการเมืองหรือข้าราชการในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บางครั้งใช้วิธีรุนแรงกับประชาชน แต่พร้อมชอบกับนายทุน**

หรือการส่งเสริมให้มีการผลิตปัจจัยจริง แต่ปลูกป่าปลอม รวมทั้งสนับสนุนการทำลายป่าด้วยการบุกรุกป่าเพื่อปลูกสวนป่า หรือการช่วยเหลือปกป้องนายทุนแทนที่จะเป็นประชาชนที่อาจจน เข้าทำนอง ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องเสียสละเพื่อคนส่วนน้อย อันเป็นการกระทำที่ผิดหลักความเป็นธรรม

เหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงละเว้น

4. **ควรปรับปรุงระบบการเมือง** ควรควบคู่ไปกับระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาระบบการเมือง และพัฒนานักการเมืองให้มีคุณธรรม พร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งถูกควบคุมโดยฝ่ายบริหารมานาน

5. **ไม่ควรมองการต่อสู้เรียกร้องเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนว่าเป็นเรื่องวุ่นวายหรือถูกมือที่สามแทรกแซง** ทั้งนี้เพราะการรวมกลุ่มเรียกร้อง หรือที่เรียกว่า ม็อบ (mob) นั้น บางครั้งเป็นของจริงที่เกิดจากประชาชน ไม่ใช่ใจในข้อแค้นและการขี้แค้นของรัฐมาเนื่องจากประชาชนถูกทอดทิ้งมาก

6. **ควรสนับสนุนให้ประชาชนและนักการเมืองทุกระดับทั่วประเทศได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ไม่ใช่สนับสนุนเฉพาะที่ส่วนกลาง

7. **รัฐบาลมักชกฏกิจการเมือง หรือรัฐบาลพ่อค้าในปัจจุบันได้ทำให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศต้องตกอยู่ในลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอาที่สมบูรณ์แบบ**

ลักษณะเช่นนี้ โดยธรรมชาติแล้วไม่พึงประสงค์ส่งเสริมให้คนรวยร่ำรวยและมันคงจะขึ้น ขณะที่คนชั้นกลางและคนชนมืแนวโน้มที่อาจเพิ่มขึ้นเท่านั้น ยังมีส่วนสำคัญในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนรวมด้วย ดังนั้น หากรัฐบาลต้องการแก้ไขในเรื่องนี้ จึงควรเข้ามาควบคุมดูแลโดยใช้มาตรการทางกฎหมายและการบริหารที่เคร่งครัดและรัดกุม **เพื่อปกป้องประชาชนส่วนใหญ่จากภคว้านายทุนส่วนน้อย** การละเลยหรือยกเว้นการกระทำทำนองนี้ย่อมแสดงนัยว่า รัฐบาลเห็นดีเห็นชอบด้วย ?

โดยสรุป ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤต เพราะเท่าที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศของไทยเป็นแบบรวมศูนย์กลาง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติข้าง รุกอย่างฟุ่มเฟือยโดยมุ่งหวังผลทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เพื่อสนองความต้องการของคนส่วนน้อยในประเทศ อีกทั้งมีการนำเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ทัดเทียมกับประเทศทางตะวันตก

นอกจากนี้ ในส่วนของรัฐบาลก็ยังมิได้ให้ความสนใจกับปัญหาที่ทำทวร ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ ในบางกรณี หากรัฐบาลสนใจแก้ไขปัญหอย่างจริงจังแล้วอาจทำให้นายทุนบางส่วนที่เป็นเจ้าของกิจการอุตสาหกรรมซึ่งสนับสนุนรัฐบาลหรือเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลต้องเดือดร้อน ขณะเดียวกัน บัลดครั้งก็การต่อสู้เรียกร้องของประชาชนเพื่อคัดค้าน โครงการพัฒนา ประเทศบางโครงการเนื่องจากต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติหรือของท้องถิ่น ไว้ แต่กลับถูกมองไปว่า เป็นเรื่องของการทำลายเศรษฐกิจและการลงทุนของชาติ

ซึ่งหากพิจารณาให้รอบคอบแล้ว การกระทำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นถึงและบางครั้งไม่อาจละเลยได้ เพราะเหตุการณ์ในอดีตได้บ่งบอกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาประเทศบางส่วนได้ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติและท้องถิ่นอย่างมหาศาลในเวลาเดียวกันด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อการพัฒนาประเทศไม่อาจหลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่มากนักก็พร้อมกันไปด้วย ฉะนั้น แนวทางที่เป็นไปได้ก็คือ ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาประเทศต่อไป

แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีมาตรการที่แน่นอนสำหรับพิจารณาควบคู่ไปด้วยว่า ผลที่จะได้รับจากการพัฒนานั้นคุ้มค่ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะต้องสูญเสียไปหรือไม่ ?